

בעניין:

1. _____ זיאד, ת.ז. 086954054

2. המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר - ע. ר.

העותרים

כולם ע"י ב"כ עו"ד עדי לוסיגמן (מ.ר. 29189) ואח'
מען לצורך המצאת כתבי-דין הוא
רחוב שמואל הנגיד 27, ירושלים, 94269
טל: 02 – 6222808 ; פקס: 03-5214947

- נ ג ד -

מדינת ישראל: שר הפנים

המשיב

באמצעות פרקליטות מחוז ירושלים
רח' המח"ל 7, מעלה דפנה, ירושלים, 94152
טל': 02 – 5419512 ; פקס': 02 – 5419582

עתירה לצו על-תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו-על-תנאי, המופנה אל המשיב והמורה לו ליתן טעם מדוע לא יסדיר את מעמדו של העותר 1, (להלן – _____ זיאד או _____) כתושב קבע של מדינת ישראל.

ואלו נימוקי העתירה

1. למרות שכל זיקותיו של _____ זיאד, הינן לישראל בלבד, בה הוא חי מאז ילדותו לצד בני משפחתו, לאורך השנים היה _____ חסר מעמד. מבחינה פורמאלית, בבחינת בלתי קיים. בן השנים 1994-2006, משך 12 שנה, נאבק _____ לשם קבלת מעמד בישראל. רק במאי 2006 במסגרת הסכמה שהתקבלה בעע"מ 2098/04 ניתן ל _____ מעמד של תושב ארעי. במהלך שנה וארבעה חודשים האחרונים פונה _____ למשיב בבקשה להסדיר את מעמדו הקבוע – פניותו העלו חרס, נותר במעמד ארעי.
2. אין להותיר אדם, תושב ישראלי, לאורך שנים - ארעי בעולם. זאת במיוחד כאשר גם המדינה מכירה בכך ש _____ הינו תושב ישראלי, המתגורר כאן לפחות מגיל 13 (ר' פסקה 2 לפסק דינה של כב' הנשיאה, השופטת מ' ארד, בעת"מ 783/03 זיאד נ' שר הפנים), ואשר אין לו איש במקום אחר.
3. _____ זקוק לשיקום וסיוע של המדינה לאחר שעניינו הכאוב הוזנח לאורך שנים, מאז ילדותו, ולא טופל על ידי הרשויות. נכון להיום, נמנעות מ _____ בשל ארעיותו מלוא זכויותיו כתושב. הוא נתון בחוסר יציבות וחוסר וודאות באשר לעתידו. העתירה נובעת מהתעלמותו המבישה של המשיב מזעקתו של _____.

הצדדים

4. _____ נולד בתאריך 1.2.1978 לאב תושב ישראל ולאם תושבת הגדה המערבית. עד לגירושי הוריו, כשהיה בן שנה, חי עם הוריו בירושלים. לאחר פרידת ההורים נדד בין בית סבתו שבבית לקיא (נפת רמאללה, ליד מודיעין) לבין בית אחיו בירושלים. אולם לפחות מגיל 13 ועד היום מתגורר _____ בישראל ברציפות. לאורך השנים ניסו אחיו להסדיר את מעמדו בישראל – ללא הועיל. בשנת 2006 ניתן ל _____ מעמד ארעי.
5. העותרת 2, עמותה רשומה שמשרדה בירושלים המזרחית, שמה לה למטרה לסייע לאנשים שנפלו קורבן להתעמרות או קיפוח על ידי רשויות המדינה, ובכלל זה להגן על זכויותיהם בפני ערכאות, בין בשמה כעותרת ציבורית ובין כמייצגת אנשים שזכויותיהם נפגעו.
6. המשיב 1 (להלן – **המשיב**) הוא השר המוסמך על פי חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952, לטפל בכל הנושאים הנובעים מחוק זה, ובהם בקשות לקבלת מעמד בישראל.

רקע עובדתי

7. קורותיו של _____ תוארו בהרחבה בעתירה הראשונה בעניינו, עת"מ 783/03, ובפסק הדין בעתירה הראשונה. הללו מצ"ב כחלק בלתי נפרד מהליך זה.
- העתירה הראשונה, עת"מ 783/03, על נספחיה, מסומנת **עש/1**.
- פסק הדין בעתירה הראשונה, מסומן **עש/2**.
8. נזכיר בקצרה, כי _____ נזנח בילדותו על ידי הוריו והטלטל בשנות ילדותו המוקדמות בין בית סבתו מצד אמו בבית לקיא לבית אחיו ואשתו הראשונה של אביו בירושלים.
9. מגיל 13 ואף קודם לכך חי _____ בישראל ברציפות. תחילה בירושלים, בביתם של אחיו, ולאחר מכן התגלגל ברחובות תל אביב. ככל שגדל, גברו קשיי חייו עקב אי יכולתו להזדהות והפכו עינוי. אי ההכרה בקיומו של _____ בעולם הובילה לניצולו על ידי המשטרה, על ידי מעסיקים (בעבודות המעטות שהצליח למצוא) ועל ידי אנשים בגן החשמל בתל אביב. _____ נעצר תכופות על שהיה בלתי חוקית, הוכה והושפל עד עפר, כאשר לא יכול היה להוכיח כי הוא אכן הוא.
10. נטישתו על ידי הוריו והזנחתו לאורך השנים על ידי הממסד הצריכו התמודדות מערכתית, אולם ניסיונות אחיו לשלבו במסגרת פורמאלית כשלו בהיותו חסר מספר מזהה. _____ לא יכול היה להשתלב בעבודה, עקב היעדר יכולת להוציא עבורו תלוש משכורת, העיכובים והמעצרים מנת חלקו. הוא מצא עצמו ברחובות, ישן אצל מכרים שרכש, בגנים ציבוריים וברחובות – לרוב, במחילות ממש שבאזור גן החשמל, כשלצדו חתולי הרחוב, גם הם ללא מספר (על מנת להחתימו על התצהיר בעתירה הראשונה, מצאה אותו הח"מ בביב שכזה).
11. בהיעדר עזרה, מסגרת וטיפול - מצבו הגופני והנפשי של _____ התדרדר. בין השאר הסתבך _____ בעבירות פליליות, אלו היו מינוריות ביחס למצבו האנושי העגום.

12. במסגרת הערעור המינהלי, עע"מ 2098/04, שהוגש על פסק הדין בעתירה הראשונה, התוודע בית המשפט העליון למצבו של _____. עוד קודם להסכם, אליו הגיעו הצדדים, לפיו קיבל _____ כעבור שנה מההסכמה מעמד ארעי, קבע בית המשפט:

... במהלך התקופה הקרובה יעמדו באי-כוח העותר בקשר עם גופים ומוסדות בארץ – לרבות משרדי ממשלה, רשויות מקומיות ורשויות אחרות – כדי לנסות ולמצוא למערער דרך להשתקם כהלכה בישראל. המשיבים ישתפו פעולה עם באי כוח העותרים ככל שיידרש.

החלטת בית המשפט העליון מיום 27.9.04 מסומנת עש/3.

13. לאחר החלטה זו החל _____ בהליך שיקום ממושך, אשר היום נושא פירותיו. מאז קיבל _____ רישיון ביקור בשנת 2005 ועוד קודם לכך לא הסתבך עוד _____ בפלילים. הוא שיתף פעולה בהליך שיקומי שהוסדר עבורו, תחילה במוסד רמות יהודה – זוהרים, לאחר מכן בבית החולים כפר שאול ובהמשך מיום 3.7.2005 במרכז הרפואי לב השרון. (בין לבין היה _____ משך זמן קצר גם קרית שלמה – מרכז צעדים ובאיתנים לצורך אבחון). כיום, מאז דצמבר 2007, מתגורר _____ ברעננה, בהוסטל רענן, הוא עובד זוכה להערכה, ומנהל לראשונה בחייו מערכת יחסים זוגית יציבה.

התנהלות המשיב

14. לאורך השנים, כשלו ניסיונות בני משפחתו של _____ להסדיר את מעמדו בישראל, בין היתר, נוכח הזנחת הרשויות את הנושא והסרבול הבירוקראטי האופף אותו.

15. אחיו של _____ ניסו, בעודו קטין, לקבל עבורו מעמד של תושבות קבע. לאחר קבלת האפוטרופסות הרשמית על _____, הגיש עבורו אחיו _____ שתי בקשות לאיחוד משפחות (מס' 3401/94 ו-614/95).

16. הבקשה הראשונה, משנת 1994, סורבה בחודש ינואר 1995, כחודש לאחר הגשתה, כאשר ל _____ זימד הודע במכתב סטנדרטי מלשכת מינהל האוכלוסין בירושלים המזרחית:

לצערנו לא מצאנו אפשרות להענות לה [לבקשה]. (הבהרה שלי - ע.ל.)

תשובת המשיב מצ"ב לעתירה הראשונה – נספח עש/1 לעיל- ומסומנת שם ע/7.

17. באותה שנה הגיש _____ זימד בקשה נוספת לאיחוד משפחות עבור _____ . בקשה זו סורבה אף היא ע"י המשיב, עוד באותה שנה, במכתב לאקוני. נראה, כי שתי הבקשות סורבו באופן אוטומטי, מבלי שנבחנו נסיבות המקרה הפרטני, כאשר המשיבים נכחו לדעת שמדובר בבקשה של אח עבור אחיו ולא במקרה המקובל של הורה עבור ילד או בן זוג עבור בת זוגו. למרות שאחיו של _____ התריעו על מצבו של אחיהם הקטין, בנו של תושב ישראל וחסר מעמד, לא שהה המשיב להביט בבקשה.

18. לאחר סירוב המשיבים לבקשת איחוד המשפחות בסוף שנת 1995, המשיכו אחיו של _____ בפניותיהם למשיב וביקשו כי החלטתו לסרב לבקשה תישקל מחדש. כך למשל, בחודש ינואר 1998 פנה, אחיו של _____, זיאד זיאד לבית משפט השלום בירושלים, הצהיר בפני בית המשפט על היותו אחיו של _____ והגיש בקשה רשמית נוספת להענקת מעמד ל_____.
- בקשת האח זיאד מצ"ב לעתירה הראשונה – נספח עש/1 לעיל - ומסומנת שם ע/8.
19. באותה שנה ניהל העיתונאי מר דן סממה אף הוא מגעים עם מר רפי כהן, ראש מינהל האוכלוסין דאז, בעניינו של _____. בתאריך 14.5.1998 פנה מר סממה במכתב ללשכת מינהל האוכלוסין, וביקש את טיפולו בנושא הסדרת מעמדו של _____.
- מכתבו של דן סממה למשיב, מצ"ב לעתירה הראשונה – נספח עש/1 לעיל - ומסומן שם ע/9.
20. במענה לבקשות איחוד המשפחות ובקשות _____ לשקול מחדש את הסירוב לבקשות, נשלח ביום 21.2.99 מכתבה של קרן אבוטבול, מהלשכה המשפטית של המשיב, על פיו בקשות איחוד המשפחות עבור _____, לא עמדו בקריטריונים לאיחוד משפחות של משרד הפנים. במכתבה של גב' אבוטבול הוטל ספק בקשר של _____ אל אביו. לדבריה, רישום לידה מאוחר במרשם האוכלוסין מצריך פסק דין הצהרתי שבו ייאמר ש _____ הינו בנו של תושב ישראלי. רק אז, לדברי גב' אבוטבול, יהיה _____ רשאי להגיש בקשה לתעודת זהות ישראלית.
- מכתבה של גב' אבוטבול מצ"ב לעתירה הראשונה – נספח עש/1 לעיל - ומסומן שם ע/10.
21. בתאריך 27.10.1999, בהתאם להנחיית גב' אבוטבול, ניגש אביו של _____, המתגורר בירדן לבית הדין השרעי, שם הצהיר על היותו אביו של _____ וביקש ליתן להודעה זו תוקף רשמי. שופט בית הדין החליט לקבל הודעה זו וליתן לה תוקף של פס"ד.
- פס"ד הצהרתי מבית הדין השרעי מצ"ב לעתירה הראשונה – נספח עש/1 - ומסומן שם ע/11.
22. כמו כן, בהתאם להנחיית גב' אבוטבול, פנתה העותרת 2, המוקד להגנת הפרט, בשם _____ ואביו לבית המשפט לענייני משפחה בירושלים בתובענה למתן פס"ד הצהרתי בדבר היות _____ בנו של _____ זיאד, תושב ישראל. בעקבות תביעת המוקד להגנת הפרט, ניתן ביום 10.12.2000 פס"ד הצהרתי, לפיו _____ הוא בנו של אביו, _____ זיאד, בעל מספר זהות ישראלי, 0802999127. צוין כי ההצהרה ניתנה רק לצורך בחינת הכללתו של _____ במרשם האוכלוסין.
- פסק דין הצהרתי של בית המשפט לענייני משפחה בירושלים בעניין זה, מצ"ב לעתירה הראשונה – נספח עש/1 - ומסומן שם ע/12.
23. ביום 4.4.01, לאחר שניתן פסק דין הצהרתי על פיו _____ הוא בנו של תושב המדינה, הגישה העותרת 2 בקשה לשיקול מחדש לבקשת איחוד המשפחות עבורו.
- מכתב העותרת 2 מצ"ב לעתירה הראשונה – נספח עש/1 לעיל - ומסומן שם ע/8.

24. בתאריך 9.7.01 שלח המשיב תשובתו לבקשות לאיחוד משפחות, לפיה הוועדה הבין-משרדית של משרד הפנים החליטה לסרב לבקשות. עוד נמסר במכתב הסירוב כי על _____ ואחיו לראות תשובה זו כסופית. המשיב לא קיים הליך של שימוע, על מנת לאפשר ל_____ להשמיע את טענותיו בפני הוועדה בנושא כל כך גורלי ואף לא טרח ללוות את החלטתו בהנמקה.

מכתב המשיב מיום 9.7.01 מצ"ב לעתירה הראשונה – נספח עש/1 לעיל - ומסומן שם ע/14.

25. ביום 16.7.01 פנתה העותרת 2 למשיב, בבקשה לקבל הנמקה לסירוב לבקשה ולצילום תיקו של _____ . לאחר מכן, פנו העותרים שוב ושוב בכתב ועל פה בעניין זה.

מכתב העותרת 2 מצ"ב לעתירה הראשונה – נספח עש/1 לעיל - ומסומן שם ע/15.

26. ביום 12.2.2003 נערך בלשכת המשיב שימוע בעניינו של _____ . בשימוע, שבוצע על ידי מר אבי לקח, מנהל לשכת מנ"א בירושלים המזרחית וגברת חגית וייס היום מנהלת הלשכה ואז ראש ענף, נכחו _____ ואחיו יחד עם הח"מ. לא ניתן היה שלא להבחין במצבו הקשה מנשוא של _____ . כן, נמסר לח"מ שהמשמעיים השתכנעו, כי _____ מתגורר בישראל.

27. ביום 27.4.2003 סירב המשיב שוב לבקשתו של _____ למעמד. באופן אירוני נימק המשיב את הסירוב בשהייתו הבלתי חוקית של _____ – חסר מעמד - בישראל ובעברו הפלילי.

28. הנה כי כן, ביום 19.5.2003 הגישו העותרים, את העתירה הראשונה- נספח עש/1. זאת לאחר קרוב לעשור, של ניסיונות להסדיר את מעמדו של _____ ללא הצלחה.

ההליכים המשפטיים הקודמים – עת"מ 783/03 ועע"מ 2098/04

29. העותרים פרסו בעתירה הראשונה את סיפורו של _____ ומגעייהם עם המשיב. העותרים התריעו על הותרת _____ חסר מעמד בעולם מבחינה אנושית ואל מול הדין הישראלי והבינלאומי בנושא זה – המורים על הסדרת מעמד לחסרי נתינות. ר' נספח עש/1.

30. בעקבות העתירה הודיע המשיב, כי ייתן ל _____ רישיון ביקור מסוג ב/1 לתקופה של שנה וזאת עד להסדרת מעמדו בשטחים. ביום 22.1.2004 ניתן פסק הדין בעתירה, לפיו החלטת המשיב סבירה ובית המשפט אינו מוצא לנכון להתערב בה. פסק הדין לא כלל כל התייחסות משפטית לטענות העותרים (_____), אחיו והמוקד להגנת הפרט) בדבר חובת המדינה כלפי חסר הנתינות שבשטחה. ר' פסה"ד, נספח עש/2.

31. על פסק הדין לעיל הוגש ערעור לבית המשפט העליון – עע"מ 2098/04 _____ זיאד ואח' נ' שר הפנים ואח'. בערעורם טענו _____ ואחיו בין היתר, כי טעה בית המשפט הנכבד קמא משקיבל כסבירה את החלטת המשיב ומשפסק, כי היא נכנסת לגדר שיקול הדעת הרחב של המשיב, בתחומיו אין בית המשפט יכול להתערב. כן טענו, כי טעה בית המשפט הנכבד קמא בכך שלא ייחס חשיבות לעובדת היותו של _____ חסר אזרחות, שאיננו מהגר זר. _____ ילדו של תושב ישראלי, מתגורר בישראל בלבד מילדותו באין כל מקום אחר אליו הוא שייך. בהתאם לכך, נטען,

כי טעה בית המשפט הנכבד קמא, משקבע כי ניסיון המשיב לשייך באופן מלאכותי את _____ לרשות הפלסטינית נכנס בגדר מתחם הסבירות.

32. ביום 27.9.04 התקיים דיון בערעור. מותב השופטים כלל את כב' המשנה לנשיא חשין, כב' השופטת (כתוארה אז) ביניש, וכב' השופטת חיות. ההרכב דן בפתרון עבור _____ אשר מחד יבטיח את מעמדו בישראל ומאידך יעודד אותו לקחת חלק בהליך שיקום ויבהיר את חשיבות התרחקותו מפלילים, כחלק מהליך הסדרת המעמד. כב' השופטת חיות אמרה בדיון כי ברור שיש להתוות הליך ובו התחלה, אמצע וסוף ולא תקופת תנאי תמידית. הוחלט, כי בשלב ראשון ולמשך חצי שנה ישהה _____ בישראל מכוח רישיון ביקור. במהלך תקופה זו יחל _____ בהליך שיקום, בעוד המדינה תדאג לשתף פעולה עם העותרים, באופן שהיעדר המעמד לא ימנע את הליך השיקום. ההחלטה בעניין זה צורפה כנספח עש/3 לעיל. יודגש, כי עמדת המשיב, כי על _____ להסדיר את מעמדו בשטחים נזנחה במהלך הדיון בבית המשפט העליון וכלל לא עלתה כאפשרות.

33. לאחר ההחלטה לעיל, החל _____ לקחת חלק בהליך שיקום. לראשונה בחייו היה _____ חלק ממסגרת וכזו שדואגת לשלומו. הצדדים לערעור מצדם ניהלו מגעים, אשר הניבו הסכמה, לפיה שנה לאחר שניתן ל_____ רישיון ביקור יוסדר מעמדו כתושב ארעי. נקבע, כי _____ יוכל להאריך מדי שנה את רישיון הישיבה, בכפוף לשיתוף פעולה עם הליך השיקום, והיעדר מניעה פלילית או ביטחונית. לא בכדי לא עוגן מפורשות איזה סוג של רישיון ישיבה יבקש _____ לקבל, אם קבוע או ארעי – שכן, היבט זה, יהיה תלוי, לדידו של המשיב, בתוצאות ההליך השיקומי.

הסכמת הצדדים ופסק הדין המוחק את הערעור, בכפוף להסכמה – מצ"ב ומסומנים עש/4 א ו-ב.

34. ביום 21.5.2006 קיבל _____ תעודת זהות של תושב ארעי (א/5). כעת, לראשונה בחייו, הוא היה בעל מספר מזהה כאחד האדם. שייך. בעל זכויות אזרחיות, אם כי חלקיות וארעיות, ואנושיות ברורות.

מיצוי הליכים

35. ביום 18.3.2007 הגישו העותרים בקשה להארכת תוקף תעודת הזהות של _____ . ביום 30.4.2007 פנתה העותרת 2 במכתב למשיב בו ביקשה את שדרוג האשרה של _____ לרישיון ישיבה קבוע.

מכתבי העותרת 2 מצ"ב ומסומנים עש/5 א ו-ב.

36. במכתב מיום 15.5.2007 שכותרתו, בקשה לקבלת תעודת זהות של קבע, ביקשו העותרים את סיועו של עו"ד הרן רייכמן, מפרקליטות המדינה, בא כוח המשיב בערעור, לשם זירוז הכרעת המשיב בבקשה ושקילת מתן מעמד קבוע.

37. ביום 28.5.2007 הודיע עו"ד הרן רייכמן לגבי אפרת בלומנטל מהמוקד להגנת הפרט על החלטת המשיב לאשר הארכת תעודת הזהות של _____ לשנה נוספת, בשלב זה עדיין כתושב ארעי. ביום 3.6.2007 הוארך תוקף תעודת הזהות הארעית של _____ לשנה נוספת, שנייה במספר. המשיב לא מסר מועד, בו עמידה בתנאי ההסדר תאפשר המרת המעמד הארעי לקבוע.

38. בשיחת טלפון בין חגית וייס, מנהלת לשכת מינהל האוכלוסין בירושלים המזרחית (אז ראש ענף) ואפרת בלומנטל מהמוקד, מיום 22.6.07, שאלה האחרונה מדוע לא ענו על מכתב העותרת 2 בנושא תושבות הקבע וביקשה לקבל את עמדת המשיב בנושא. גבי וייס השיבה, כי מנקודת ראותם יישאר _____ תמיד במעמד ארעי, אשר ניתן לו רק בשל מצבו המיוחד.

39. ביום 8.7.07 שוחחה אפרת בלומנטל עם עו"ד הרן רייכמן בנושא שדרוג מעמדו של _____. עו"ד רייכמן הנחה את העותרים לפנות לשר הפנים בנושא זה, אשר ככל הנראה יועבר לוועדה בינמישרדית.

40. ביום 17.10.2007 פנו העותרים לעו"ד דניאל סלומון מהייעוץ המשפטי של המשיב וביקשו – לקראת חלוף שנתיים מאז ניתן ל_____ מעמד ארעי בישראל, להסדיר את מעמדו כתושב קבע. וכך נכתב:

עובר בהצלחה הליך שיקום ממושך. מצב של חוסר ודאות, בו הוא צפוי להיוותר בכל עת ללא רישיון ישיבה, וללא מעמד כלל בעולם – לחזור להיות בלתי קיים פורמלית – הינו הרסני לצורך שיקומו: מבחינה נפשית, מבחינת צרכיו השיקומיים, וכן עבור יכולתו לנהל את חייו בכבוד. ל_____ אין ארץ מוצא אליה הוא יכול לחזור, בה יוכל לחיות כחוק ושאליה ניתן לגרשו. מצבו חמור יותר משל פליט. עקב היותו תושב ישראל זה פקטו מאז ילדותו – מחויבות מדינת ישראל כלפיו גדולה יותר מזו שהמדינה חבה לפליטים. לאחר חיים קשים מנשוא, בין השאר, עקב התעלמות הרשויות שהכירו אותו עוד כילד אובד והתעלמו מחובתן החוקית לסייע לו – סוף סוף זכה _____ לשיקום ולתמיכה לה הוא כה זקוק. כעת, יש לאפשר לו להמשיך לחיות את חייו כאחד האדם.

ממילא, אין זה סביר כי הליך בדיקה לזכאות למעמד ימשך לנצח. במקרה של _____ הוא מצוי במצב של מבקש מעמד משנת 1994, עת היה כבן 14 שנה. (בעניינו הוגשו מספר בקשות אחמ"ש שסורבו, עררים ולבסוף עתירה וערעור). הותרת _____ כארעי לתקופה ארוכה ובלתי מוגבלת, אינה תואמת גם את הנחיית בית המשפט למדינה לסייע בשיקומו של _____. כן הדבר אינו עולה בגדר החלטות אחרות בדבר חסרי מעמד ופליטים.

העותרים ציינו מקרים אחרים של חסרי מעמד, בהם נקבע מתווה לקבלת מעמד קבוע והפנו לנוהל המשיב בעניין פליטים ולנוהל המתגבש בעניין חסרי מעמד. העותרים ביקשו כי הנושא יועבר לטיפול הוועדה הבינמישרדית, ככל שיש צורך בכך לשם קבלת החלטה. העתקים מהמכתב נשלחו לשר הפנים ולעו"ד רייכמן.

מכתב העותרים מצ"ב ומסומן עש/6.

41. במכתב מיום 1.11.2007 כתב מנהל מינהל האוכלוסין, מר יעקב גנות, כי האשרה ניתנה ל_____ לתקופה של שנה, שבסיומה בקשתו תבחן מחדש הן על ידו והן על ידי גורמי המשטרה. במכתבו של מנהל מינהל האוכלוסין לא הייתה כל התייחסות לדברים שהועלו במכתב העותרים. ניכר כי המקרה לא נבחן לגופו.

מכתב המשיב מצ"ב ומסומן עש/7.

42. ביום 5.11.07 פנו העותרים לגבי וייס, מנהלת לשכת המשיב בבקשה להכיר ב_____ כתושב מהיום בו מגוריו בישראל, אינם שנויים במחלוקת - על פי הממצאים שנקבעו, בפסה"ד בעת"מ 783/03. בקשה זו הועלתה עקב קשיי קבלת סיוע בשיקומו של _____, אשר מוכר ע"י המוסד לביטוח לאומי כתושב רק מיום מתן התשובות בפועל בשנת 2006. זאת על אף, שאין חולק על עובדת מגורי _____ בישראל בלבד, מאז ילדותו. יוער, כי בהקשר זה הוגשה בהמשך תביעה נגד המוסד לביטוח לאומי, אשר ממאן להכיר ב_____ כזכאי לקצבת נכות עקב הרישום המאוחר (ב"ל 10016/08). התביעה עודנה תלויה ועומדת.

מכתב העותרים, מצ"ב ומסומן עש/8.

43. בתאריך 26.11.2007 שלחו העותרים מכתב תשובה למנהל מינהל האוכלוסין, בו כתבו:

אכן, חלפה שנה ומרשי מצוי כעת בעיצומה של השנה השנייה, בה מוסדר מעמדו כתושב ארעי (ובשנה השלישית להיותו בהליך מבחן). משום כך, פניתי לכבודכם בבקשה לשדרג את מעמדו של מרשי למעמד של קבע.

כפי שתואר בהרחבה בפנייתי שבסימוכין, מרשי לא חזר עוד על כל עברה פלילית, והוא מצוי בהליך שיקום מוצלח. דא עקא, כי היותו ארעי בעולם פוגע בפוטנציאל השיקומי. עובדת היותו של מרשי ארעי מונעת ממנו סיוע שיקומי של הרשויות השונות (למשל, סל שיקום, סיוע בדירה, ועוד).

נסיבותיו ההומניטאריות של מרשי פורטו בהרחבה בפנייתנו. בראש ובראשונה יש לשים לב, כי עד הפיכת מרשי לתושב ארעי בישראל הוא היה חסר מעמד בעולם כולו. חשיבות, סיום תקופת המבחן בעניינו נובעת בין השאר, מהעובדה כי אין לו מקום אחר אליו יוכל ללכת. ואזכיר, כי מרשי מתגורר בישראל מאז היה ילד, ללא נפש חיה במקום זולת ישראל. בקשותיהם של אחיו להתאחד עמו, נדונות במשרד הפנים מאז שנת 1994 – לפני 13 שנה.

כן עליכם להכריע בבקשתנו בשים לב להערת בית המשפט העליון, בעניינו, לפיה לא יתכן הליך ללא תוחלת ואופק (כב' השופטת חיות).

העתקים ממכתב העותרים נשלחו לשר הפנים ולעוה"ד סלומון ורייכמן.

מכתב העותרים מצ"ב ומסומן עש/9.

44. במכתב מיום 29.11.2007 מסר המשיב, כי מבדיקתו נמצא כי הוגשה בקשה לוועדה ההומניטארית לתושבי האזור בעניינם של "בני הזוג". לא למותר לציין, כי העותרים מעולם לא פנו לוועדה זו, שכן איננו תושב אזור ולא ביקש להתאחד עם בת זוג.

מכתב המשיב, מצ"ב ומסומן עש/10.

45. במכתב למשיב מיום 3.12.2007 כתבו העותרים, כי פנייתם עוסקת בעניינו ההומניטארי של חסר מעמד. אין הפנייה עוסקת בבני זוג, וממילא לא נעשתה כל פניה לוועדה, שמוקמת מכוח חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת השעה) התשס"ג-2003, המתייחס לתושבי שטחים. _____ איננו תושב שטחים. העותרים ביקשו את תשובתו העניינית של המשיב.

מכתב העותרים מצ"ב ומסומן עש/11.

46. ביום 28.1.08 כתבו העותרים למשיב מכתב תזכורת, בו חזרו על נסיבותיה ההומניטאריות של הבקשה וביקשו תשובה עניינית.
מכתב העותרים מצ"ב ומסומן עש/12.
47. ביום 21.2.08 שלחו העותרים למשיב מכתב תזכורת נוסף, בו ביקשו לדעת האם הבקשה לקבלת מעמד קבוע נבחנת.
מכתב העותרים מצ"ב ומסומן עש/13.
48. בינתיים, הגיע המועד לבקש את חידוש תעודת הזהות של _____. ביום 24.2.2008 הגיש _____ בלשכת ירושלים המזרחית של המשיב בקשה לקבלת מעמד קבוע, אליה צורפו הוכחות מקיפות אודות מרכז חייו והליך שיקומו, בשנה החולפת.
מכתב הבקשה וקבלה על תשלום אגרה, מצ"ב ומסומנים עש/14 א ו-ב.
49. ביום 16.3.08 שלחו העותרים למשיב מכתב תזכורת בעניין בקשתו למעמד קבע של _____.
מכתב העותרים מצ"ב ומסומן עש/15.
50. במכתב מיום 26.3.08, שכותרתו "גב' _____ זיאד", חזר המשיב על הודעתו הסטנדרטית, לפיה הבקשה מצויה בבחינת הועדה שהוקמה מכוח חוק הוראת השעה. זאת למרות הסברי העותרים, כי כלל לא פנו לוועדה זו, אשר איננה רלוונטית לעניינם.
מכתב המשיב מצ"ב ומסומן עש/16.
51. ביום 1.4.08 כתבו העותרים למשיב פעם נוספת, כי עושה רושם שפניותיהם אינן זוכות לכל התייחסות. העותרים הסבירו שוב כי הם מעולם לא פנו לוועדה לעניינים ההומניטאריים וכי הם מצפים למענה ענייני מהמשיב.
מכתב העותרים מצ"ב ומסומן עש/17.
52. ביום 6.4.08 אישר משרד הפנים את בקשת העותרים להארכת תוקף תעודת הזהות של _____. כעת מחזיק _____ בתעודת זהות, זו השנה השלישית במספר. המשיב סרב להעניק ל_____ מעמד של קבע ללא כל הנמקה או אף התייחסות לבקשת העותרים.
אישור המשיב והעתק מתעודת הזהות של _____ מצ"ב ומסומנים עש/18 א ו-ב.
53. ביום 13.5.08 שלחו העותרים למשיב מכתב תזכורת בנושא בקשתם למעמד קבע.
מכתב העותרים מצ"ב ומסומן עש/19.

54. במכתב מיום 2.6.08 כתב המשיב כי פניות העותרים נענו. המשיב הפנה לתשובותיו הבלתי ענייניות, המפורטות לעיל. (אולם בניגוד לכתוב במכתבו לא צרף אותם למכתב).

מכתב המשיב מצ"ב ומסומן עש/20.

55. בהיעדר כל תשובה מהותית לפנייתם, שלחו העותרים ביום 10.6.08 מכתב תזכורת נוסף ואחרון. במכתבם ציינו העותרים, כי הם פונים למשיב כבר מזה למעלה משנה ללא תשובה. כן ביקשו העותרים לברר אם לא יהיה מנוס פרט לפנייה לערכאות. גם הפעם נשלח העתק ממכתב העותרים גם לשר הפנים, לעו"ד סלומון, היועץ המשפטי של המשיב ולעו"ד הרן רייכמן מפרקליטות המדינה.

מכתב העותרים מצ"ב ומסומן עש/21.

56. ביום 28.7.08 שלחו העותרים למשיב מכתב תזכורת, בעניין בקשתם להכיר ב_____ כתושב ישראל על פי המועד, שנקבע בממצאי פסק הדין בעת"מ 783/03.

מכתב העותרים מצ"ב ומסומן עש/22.

57. נכון להיום, מצוי _____ בשנה הרביעית להליך הסדרת מעמדו ובשנה השלישית בה הוא אוחז בתעודת זהות ישראלית. 14 שנים חלפו מאז פנה _____ למשיב בבקשה למעמד קבע. **במשך שנה וארבעה חודשים**, לא ניתנה כל תשובה עניינית לפניית העותרים המחודשות בנושא מעמד קבוע עבור _____. תחת זאת, מוסר המשיב כי בקשת "בני הזוג" נבחנת ע"י הועדה מכוח חוק הוראת השעה וכי כבר נתן מענה לבקשת ה"גב' _____ זיאד".

מצבו של _____

58. אין להותיר אדם בהליך מבחן נצחי, נתון לחסדיהם השנתיים של פקידי מינהל האוכלוסין. בשונה מבקשה לאיחוד משפחות סטנדרטית ל_____ אין ארץ מוצא, בה יש לו מעמד ואליה הוא יכול לשוב, עד לחידוש המעמד שלו במשרד הפנים. תלותו התמידית במשרד הפנים על מנת להחזיק במעמד אזרחי כאחד האדם, הינה משפילה ובלתי סבירה באופן קיצוני.

59. בשנים האחרונות עבר _____ כברת דרך משמעותית בהליך שיקומו. הוא הוכר כנכה נפש ע"י המוסד לביטוח לאומי בשיעור של 40% נכות ו-75% אובדן כושר עבודה, וכזכאי לסל שיקום של משרד הבריאות. הוא עבר להתגורר בהוסטל והחל לעבוד ולהשתכר למחיתו. **לא עבר עבירה פלילית נוספת – הוא עמד בתנאים שנקבעו בהסדר במלואם.**

60. כך תיאר את התקדמותו השיקומית של _____, העו"ס האחראי עליו בהוסטל "רענן":

הוא (_____) (ע.ל.) אהוד מאד על האנשים, יוזם אינטראקציות חברתיות ומתנדב לעזור כל דבר שנתבקש ממנו. **תפקוד: מאז שהגיע להוסטל _____ מתפקד באופן יוצא מן הכלל. הוא מנקה, מכבס, שומר על הגיינה, עוזר במטבח ומגיע לקחת תרופות בזמן וללא צורך בתזכורת. בנוסף הוא החל לעבוד בקפטריה של בית לוויןשטיין כשבוע לאחר הגעתו להוסטל והוא פורח שם.**

הוא מקפיד לקום בזמן לבדו ולהגיע באופן עצמאי לעבודה. העובדת הסוציאלית שמנהלת את הקפטריה מדווחת על חריצות, אחריות ומוטיבציה רבה לעבודה. הוא אהוד על שאר אנשי הצוות בקפטריה וזוכה מהם לפידבקים חיוביים על עבודתו. תחושת המסוגלות מהעבודה מעניקה לו בטחון עצמי רב ומאפשרת לו לחוש גאווה רבה בעבודתו. לסיכום, יש ל_____ מוטיבציה רבה לשיקום ולעזרה עצמית, בנוסף ליכולת תפקוד גבוהה מאד ואני צופה התקדמות ניכרת עם הזמן שיכולה להובילו לחיים עצמאיים ומלאים כחלק מהקהילה.

מכתב מהוסטל רענן ומכתב ממרכז בריאות לב השרון, מצ"ב ומסומנים עש/23 א ו-ב.

61. התמורה העצומה שחלה ב_____ מאז החל בהליך השיקום מעוררת התפעמות. מטבע הדברים, היום, זקוק _____ יותר מכל לקביעות וציבות בחייו. על מנת להשלים את ההליך השיקומי של ילד חסר מעמד, זנוח על ידי הוריו ועל ידי הרשויות כלא קיים – יש לאפשר לו להיות בעל מעמד אזרחי קבוע, כאחד האדם.

62. ללא מעמד קבוע, מתוייג _____ בפני החברה וגרוע מכך בפני עצמו כארעי. תלוי לחלוטין במשרד הפנים, חשוף לחרדת העיכוב באישור השנתי. כן נמנעות מ_____ זכויות הניתנות לתושבי קבע בלבד, כגון הזכות להבטחת הכנסה.

63. בקשתו של _____ איננה בקשה לאיחוד משפחות. המדובר בבקשה להסדרת מעמדו בעולם של ילדו של תושב ישראל, אשר כל דמות אנושית שהוא מכיר הינה ישראלית, שחי כאן מילדותו וממילא לא ניתן לגרשו למקום אחר.

הטיעון המשפטי

64. לכל אדם זכות יסוד למעמד מוסדר וקבוע במדינה. זכות יסוד זו מוכרת הן בדין הישראלי והן במשפט הבינלאומי. מתוך בסיס משפטי זה נובעת חובתו של המשיב לפעול בסבירות, הוגנות ותוך התחשבות בשיקולים הומניטריים ובנסיבות המקרה הפרטני של _____ ולהעניק לו מעמד של קבע במדינת ישראל.

חיים ללא מעמד קבוע – פגיעה בכבוד האדם

65. הזכות לנתינות קבועה, למעמד יציב המשיך אדם למדינתו, הינה זכות בסיסית המשולבת בזכויות היסוד של האדם – לכבוד ולחירות. נתינות של קבע למדינה מאפשרת שוויון בפני החוק, השתתפות פוליטית, הזכות הרציפה לבריאות ולתעסוקה ולנגישות לשירותי חירום ולמשאבים סוציו אקונומיים – כל אלו ללא תנאי. הנתינות, אם כן, היא מרכיב מכונן ומהותי של זהות אנושית וכבוד אנושי. הנה כי כן, היעדר מעמד קבוע לאדם במקום כלשהו בעולם, הוא מצב פסול הפוגע בכבודו של האדם.

ראו: יפה זילברשץ האזרחות: מהי ומה תהיה? מחקרי משפט טז (תשס"א) 55, 60-61.

Jeffery L. Blackman State Successions and Statelessness: The Emerging Right to an Effective Nationality Under International Law, 19 Michigan Journal of International Law 1141 (1998), pp. 1145-1148.

Yaffa Zilbershats, The Human Right to Citizenship (Ardsey, New York: Transitional Publishers, 2002).

Johannes M.M. Chan, The Right to Nationality as a Human Right, 12 [1-2] Human Rights Law Journal 1 (1991).

66. בהימנעותו מהסדרת מעמדו הקבוע של _____ נוהג המשיב בניגוד מוחלט לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. ללא מעמד יציב וקבוע, מוגבלות זכויותיו האזרחיות של _____ ונפגעת הווייתו האנושית. אין זה פלא, אם כן, כי הקהילה הבינלאומית לרבות מדינת ישראל רואות במעמד של קבע, תנאי בסיסי לניהול חיים בכבוד. עניינו הרואות כי מבחינת עוצמת הפגיעה בזכויות היסוד של _____, הותרתו ללא מעמד אזרחי קבוע לאורך זמן מביאה לתוצאות מרחיקות לכת.

מדיניות המשיב בנוגע להענקת אשרות ורישיונות לישיבת קבע לזרים

67. הקניית מעמד חוקי, למי שאינו זכאי לו מכוח הוראות חוק השבות נעשית על פי הוראות חוק האזרחות, התשי"ב – 1952 (להלן: חוק האזרחות) והוראות חוק הכניסה לישראל, התשי"ב – 1952 (להלן: חוק הכניסה לישראל).

68. מדיניות המשיב הינה שלא להעניק אשרות לישיבת קבע לזרים, אלא במקרים חריגים לגביהם קיימים שיקולים מיוחדים. בהתאם למדיניות זו מעניק המשיב אשרה ורישיון לישיבת קבע, מחוץ להליך איחוד המשפחות בין בני זוג, במקרים חריגים בלבד וזאת על פי הקריטריונים הכלליים הבאים:

ילד קטין, הנלווה להורה שקיבל זכות לישיבת קבע בישראל או אזרחות ישראלית, אם הורה זה החזיק כדין בקטין תקופה של כשנתיים לפחות בסמוך לבואו עמו לישראל.

מקרים חריגים מסיבות הומניטריות או כשיש למדינת ישראל אינטרס מיוחד במתן הרישיון לישיבת קבע.

למיטב ידיעת העותרים הקריטריונים לא פורסמו במתכונת רשמית כלשהי.

69. כפי שעולה מן הקריטריונים דלעיל, נסיבות חייו של _____ בעודו קטין התאימו לקריטריון הראשון אודות ילדים, וודאי היום ניתן להחילם בגדר נסיבות חריגות והומניטריות. אשר על כן נסיבות חיי _____ מהוות גם על פי קריטריונים רחבים אלו, נסיבות המצדיקות הענקת אשרה ורישיון לישיבת קבע.

70. במסגרת בג"ץ 4253/04 אוקראינטז נגד שר הפנים ואח' (פסק דין מיום 24.2.05) ניתן צו מוחלט בעניינו של מחוסר אזרחות שמוצאו מאוקראינה. באותו מקרה שהה העותר, אדם כבן 65, במשך 6 שנים במשמורת ולא ניתן היה לברר נסיבות הגעתו לישראל. בית המשפט פסק כדלקמן:

בדיון שהתקיים בפנינו הודיעו המשיבים כי מטעמים הומניטריים אין כוונה כיום להוציא את העותר מישראל, ובוודאי שלא יעשו כן כל עוד אין הסכמה מצידו ומצד שלטונות אוקראינה. כן הודיעו כי הם מוכנים לעת הזאת ליתן לעותר מעמד של תושב ארעי ואשרת כניסה מסוג א/5. מעמד זה יוארך כחלוף התקופה בה האשרה בתוקף ומעמד זה יקנה

לעותר גם זכויות לפי חוק הביטוח הלאומי. אם יתברר כי מתן הצרכים הבסיסיים הנדרשים לקיומו של העותר מחייב שינוי במעמדו, הדבר ייבדק על פי המצב באותה עת... הצו על-תנאי יהיה, איפוא, מוחלט במובן זה שהעותר לא יורחק מישראל וינתן לו מעמד כאמור.

71. כמו כן, במסגרת עת"מ 702/05 **עלי מוגרבי ואח' נ' שר הפנים ואח'**, הוחלט להעניק לעותר, בגיר, מחוסר מעמד, מעמד ארעי בישראל לשנה כשבסיומה תבחן בחיוב בקשה למתן מעמד של קבע. יצוין, כי נסיבות אותו המקרה היו מורכבות יותר מנסיבות המקרה שלפנינו, הן עקב היעדר תעודת לידה וגרסה ברורה לגבי מקום ושנת הולדתו של העותר, הן עקב בעיות פליליות וביטחוניות, שהופנו כנגדו. בנוסף, באותו מקרה רק אמו של העותר היתה תושבת ישראל ואילו אביו היה אזרח זר שנפטר. עלי מוגרבי קיבל תעודה קבועה.

פסק הדין בעניין מוגרבי וצילום תעודת הזהות הקבועה, מצ"ב ומסומנים **עש/24 א ו-ב**.

72. במסגרת עת"מ (י-ס) 1030/06 **תמימי נ' שר הפנים ואח'**, שעניינו חסר מעמד בגיר, אשר נולד ברמאללה, ניתן לעותר מעמד ארעי לשנתיים רצופות, שבסיומן אם יעמוד העותר בתנאי ההסדר, דהיינו מגורים והיעדר מניעת גורמים, יקבל מעמד של קבע.

פסק הדין בעניין תמימי מצ"ב ומסומן **עש/25**.

73. בעת"מ 2887/05 **סרגיי נ' שר הפנים**, (פסק דינה של כב' השופטת, ס' הנשיאה, מ' רובינשטיין מיום 29.1.07), נקבע כי על המשיב לגבש נוהל בנושא חסרי אזרחות, כפי שקיים בעניינם של פליטים ומבקשי מעמד אחרים. בית המשפט הנכבד הנחה את המשיב באשר לאמות מידה מסוימות, אותן יש להביא בחשבון בעת גיבוש הנוהל. בין השאר הורה בית המשפט למשיב, ליתן לחסר מעמד אשרה זמנית, הכוללת אשרת עבודה, במהלך תקופת הבדיקה באם אכן מדובר בחסר נתינות ועד שתתאפשר הרחקתו לארץ המוצא. ללמדנו, כי בתום הבדיקה ומשיימצא כי אין לחסר הנתינות ארץ מוצא אליה יוכל לשוב, יוסדר מעמדו בישראל.

74. המקרה של _____ כבר מצוי בבדיקת המשיב משנת 1994 – לאורך 14 שנה. נמצא כי _____ מתגורר בישראל מילדותו וכי יש להסדיר את מעמדו כאן. בהתאם לכך, זו השנה הרביעית בה לוקח _____ חלק בהליך מסודר להסדרת מעמדו בישראל. בניגוד לשלושת המקרים שנדונו בעניין סרגיי, בהם דובר על אנשים בעלי אזרחות במקור, אשר איבדו את אזרחותם עם פירוק ברית המועצות, בעוד נעשים מאמצים דיפלומטיים על מנת לאפשר את חזרתם לארץ מוצאם, הרי שבענייננו, אין כל ארץ מוצא זולת מדינת ישראל. בדיוק, משום כך הסכימה המדינה ליתן ל_____ מעמד ארעי. בניגוד לעניין סרגיי שם הוחלט ליתן מעמד זמני עד לתוצאות הבירור בנושא הנתינות – בעניינו של _____ הנושא כבר נבדק. הנה כי כן, הרי שאין כל טעם במתן אשרה זמנית, המותירה את _____ ארעי. יוער, כי היעדר מדיניות באשר לעניינם של מחוסרי נתינות (בשונה למשל מקיומו של נוהל מסודר לטיפול בפליטים) מוביל להישנותם של מקרים קיצוניים ועגומים מבחינה הומניטארית כגון המקרה שבפנינו.

75. זאת ועוד. אין ספק כי בעודו קטין היתה קיימת לגבי _____ הזכות ואף החובה לרשמו כתושב קבע במרשם האוכלוסין. זאת בהיותו בן של תושב ישראלי, אשר מרכז חייו בישראל. סעיף 1 לחוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה-1965 (להלן – החוק) מגדיר מיהו תושב בישראל:

א) ... מי שנמצא בישראל כאזרח ישראלי או על פי אשרת עולה או תעודת עולה, או על פי רשיון לישיבת קבע.

ב) לענין חוק זה יראו כתושב גם אדם אחר הנמצא כחוק בישראל, אך לא יראו כתושב את מי שנמצא בה על פי רשיון לישיבת מעבר או לישיבת ביקור או על פי דרכון-חוץ דיפלומטי. (הדגשה שלי ע.ל.)

76. כבן של תושב קבע של מדינת ישראל, _____ שהה בארץ באופן חוקי. מכאן, שגם על פי חוק מרשם האוכלוסין היה על המשיבים לראות בעותר תושב. על פי סעיף 24 לחוק מרשם האוכלוסין:

תושב הנמצא בישראל שמלאו לו 16 שנה חייב לקבל תעודת זהות; לא מלאו לו 16 שנה רשאי הוא לקבלה בהסכמת נציגו כמשמעותו בסעיף 80 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962, או באישור פקיד הרישום הראשי. (ההדגשה שלי ע.ל.)

77. **ללמדנו, כי על הרשות להנפיק תעודת זהות לכל מי שנמצא בישראל כדיון, ואינו מחזיק באחת מאשרות השהייה המפורטות. לפיכך, היה על המשיב להסדיר את מעמדו של _____ כתושב קבע. בל נשכח כי _____ לא הסתגל או נכנס לישראל באופן לא חוקי, וכי האחריות על הסדרת מעמדו היתה נתונה לרשויות הרווחה של מדינת ישראל – אשר התרשלו בתפקידן.**

קביעת זיקתו של אדם למקום

78. ככל שאדם חי זמן רב יותר במדינה, כך מתרבות זיקותיו אליה ותחושת שייכותו אליה מתעצמת. נכון הדבר במיוחד כשמדובר באדם חסר אזרחות, חסר מדינה אחרת. חשיבות קיומו של קשר בין המבקש מעמד בישראל, ומרכזיות הקשר בגיבוש המעמד, באים לידי ביטוי בהוראות חוק הכניסה לישראל ובפסיקת בית המשפט בעניינו:

רישיון לישיבת קבע – להבדיל ממעשה התאזרחות - הוא יצור כלאים. מחד גיסא הוא בעל אופי קונסטטיטוטיבי המעמיד את הזכות לישיבת קבע; מאידך גיסא הוא בעל אופי דקלרטיבי, המבטא את המציאות של ישיבת קבע... אכן "ישיבת-קבע" מעצם מהותה משמעותה מציאות חיים. הרישיון, משניתן, בא ליתן תוקף חוקי למציאות זו. השופט ברק בבג"ץ 282/88 עווד נ' ראש הממשלה, פ"ד מב(2) 424, 426 (הדגשה שלי - ע.ל.).

בהתאם לכך קבע בית המשפט לא פעם, כי משנעלמת מציאות זו, הרישיון לישיבת קבע פוקע מאליו (ראו: השופט ברק, שם, עמ' 427).

79. הנחת המחוקק היא כי חיים ממושכים במדינה זרה, או כלשון החוק, השתקעות בה, בין אם לוו במתן מעמד פורמאלי בין אם לאו, יוצרים מטבעם קשרים רגשיים בין הפרט לבין אותה מדינה ותושביה. כאשר עסקינן בחיים ממושכים במדינה זרה, עשוי הדבר להעיד על ניתוק הקשר בינו לבין מדינת ישראל, ולהצדיק ביטול מעמד כתושב קבע.

80. יש לגזור מידה שווה מהמבחנים אשר נקבעו בנוגע לניתוק זיקת התושבות של אנשים אשר שהו מחוץ לישראל במשך תקופה ארוכה, לקביעת המבחנים בהם נוצרת זיקת התושבות. מציאות החיים - הישיבה ארוכת השנים בישראל מילדות ועד בגרות, היעדרה של ארץ אחרת, אימוץ השפה והתרבות וקביעת מרכז החיים בה – כולם מלמדים על זיקת תושבות המחייבת מתן רישיון לישיבת קבע, ומבטאים, כדברי כבוד הנשיא ברק בעניין עווד, את "המציאות של ישיבת הקבע".

81. יודגש, כי העותרים אינם טוענים, כי די בפרק זמן ממושך של חיים בתחומי מדינת ישראל על מנת להצדיק מתן מעמד של תושב קבע. מדובר בגורם אחד, מרכזי אולם לא בלעדי, ממכלול הגורמים המצדיקים היענות לבקשת העותרים. גורמים נוספים התומכים במתן מעמד קבוע ל _____ הם היותו ילד של תושב ישראל, אשר היה זכאי בילדותו למעמד על פי חוק, העובדה של _____ אין מעמד בכל מקום בעולם ואין אפשרות לרכוש מעמד במקום אחר זולת בישראל, העובדה שאי הסדרת מעמדו בישראל הייתה שלא באשמתו, שלא לומר נכפתה עליו בהיותו קטין בשל נסיבות חייו ומתוך רשלנות מוסדות המדינה, אשר ביכרו להתעלם ממנו, והיותם של בני משפחתו תושבי ישראל, אשר מתגוררים בישראל, היעדר מקום חוקי אחר בו הוא יכול לשהות, והעובדה שהלכה למעשה – מדינת ישראל, היא בלבד ואין בלתי, היא ביתו בכל העולם כולו.

הדין הבינלאומי

82. אי הסדרת מעמדו הקבוע של _____ בישראל מנוגד להתחייבויות הבינלאומיות של המדינה.

83. בסעיף 24(2) לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות, 1966, שאושרה ע"י ישראל ביום 18 באוגוסט 1991 ונכנסה לתוקף לגבי ישראל ביום 3 בינואר, 1992, נקבע כי:

כל ילד ירשם מייד לאחר לידתו ויישא שם.

החובה לרישום הילד, אם כן, היא חובת הרשות. חובה זו אינה מותנית בשיתוף הפעולה של ההורים.

84. המשפט הבינלאומי קובע, כי יש להסדיר ולשפר את מעמדם של מחוסרי האזרחות. כך בסעיף 32 לאמנה בדבר מעמדם של מחוסרי אזרחות, כתב אמנה 213, מיום 28 אוקטובר 1954 (שנחתמה על ידי ישראל ביום 1 באוקטובר 1954), הוצהר כי:

המדינות המתקשרות יקלו במידת האפשר, על מיזוגם והתאזרחותם של מחוסרי אזרחות. בייחוד יעשו את כל המאמצים על מנת להחיש את הליכי ההתאזרחות ולהפחית, כמידת האפשר, את ההיטלים וההוצאות הכרוכים בהליכים אלה.

על פי סעיף 12 לאמנה:

מעמדו האישי של מחוסר אזרחות יוסדר על ידי חוק ארץ-מושב, או אם אין לו מקום-מושב, על ידי חוק ארץ-מגוריו.

85. בסעיף 1 לאמנה בדבר מעמדם של מחוסרי אזרחות מוגדר מחוסר אזרחות לאמור:

אדם שאינו נחשב לאזרח על-ידי שום מדינה מכוח החוק הנוהג בה.

בהמשך מוגדר על מי לא תחול האמנה. שם בסעיף קטן (3) נכתב כי :

[האמנה לא תחול] על אנשים שלגביהם יש נימוקים רציניים לסבור כי : -

ביצעו פשע נגד השלום, פשע-מלחמה, או פשע נגד האנושות, כפי שהוגדר במסמכים הבין-לאומיים שנערכו לקביעת הוראות לגבי פושעים אלה ;

ביצעו פשע רציני בלתי-מדיני מחוץ לתחומי ארץ מושבם לפני שקיבלו רשות להיכנס אליה ;

הם אשמים במעשים הנוגדים את מטרותיו ועקרונותיו של האו"ם.

האמור לעיל מלמדנו, כי דרושים מעשים העולים בגדר פשעים כנגד האנושות, לשם שלילה מאדם את אשר ראוי לו כל בן אנוש – נתינות קבועה.

86. בסירובו לאפשר ל_____ לקבל מעמד בישראל פוגע המשיב גם בחירויות הבסיסיות ביותר עליהן התחייבה ישראל להגן כאשר חתמה ואישררה את האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, שאושררה ע"י ישראל ביום 3 באוקטובר 1991. על פי סעיף 9 לאמנה :

מדינות שהן צד לאמנה זו מכירות בזכותן של כל אדם לביטחון סוציאלי.

ובסעיף 12 לאמנה :

מדינות שהן צד באמנה זו מכירות בזכות כל אדם ליהנות מרמת הבריאות הגופנית והנפשית הגבוהה ביותר שאפשר להשיגה.

87. כמו כן, מפר המשיב את התחייבותו בהתאם לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (סעיף 63 לעיל). על פי סעיף 26 לאמנה :

כל בני אנוש שווים בפני החוק וזכאים, בלא כל הפליה, להגנה שווה מטעם החוק. לעניין זה יאסור החוק כל הפליה ויבטיח לכל בני אנוש הגנה שווה ויעילה בפני כל הפליה, במיוחד מטעמי גזע, צבע, מין, לשון, דת, דעה מדינית או דעה אחרת, מוצא לאומי או חברתי, רכוש, ייחוס או מעמד אחר.

88. ברוח ההכרה הבינלאומית בזכות לנתינות ובחשיבותה, הוכרה גם בישראל הזכות לנתינות כזכות יסוד. המשיב מתעלם ומפר את התחייבויותיו הבינלאומיות והופך את הצהרות המדינה - שניתנו עת נחתמו האמנות וברוב המקרים אף אושררו ונכנסו לתוקף בישראל - להבטחות ריקות מתוכן.

מתווה למעמד של קבע

89. אין להותיר אדם בהליך מבחן לנצח. אכן בהליכים לרכישת מעמד נקבע מתווה למהלך ההליך, הכולל גם את מועד סיומו. כך למשל, בהליכי איחוד משפחות נקבע מתווה באורך של 4 עד 5 וחצי שנים (תלוי אם המבקש אזרח או תושב). מטרה מרכזית לפרק הזמן הארוך, הינה בחינת כנות קשר הנישואין בין הזר לישראלי ויציבותו. היבט זה כלל אינו מתקיים בענייננו.

90. בעניינם של ילדים נקבע מתווה של שנתיים, בשים לב בין השאר לפגיעותם הרבה. עניינו של _____ דומה במובנים רבים לזה של ילדים – _____ ילדו של תושב ישראלי, המתגורר בישראל בלבד מילדות, ואשר ביקש מעמד בישראל כילד. מעמדו ניתן לו לבסוף לאחר 12 שנה מיום הגשת הבקשה, ולאחר שנקבע על ידי בית המשפט הנכבד כי _____ מתגורר בישראל, לפחות מאז היותו בן 13. לאורך השנים הזניחו את _____ הוריו, אולם גם המשיב, אשר היה מודע למצבו, אך בחר

לאטום אוזניו בפני זעקתו. עקב כך, הורע מצבו הנפשי והגופני של _____, אשר זקוק לשיקום מקיף ולמעשה מצוי במצב עדין ופגיע – בדומה למצבו של ילד.

91. המשיב נוהג לגבות סירובו לקבוע מתווה להסדרת מעמד מטעמים הומניטאריים בשמירת זכותו להחליט על טיב המעמד בבוא העת ככל שיחפוץ. כדי לחמוק מביקורת שיפוטית, כמו גם על מנת להשאיר בידיו את האפשרות שלא לתת מעמד של קבע, נוהג המשיב להודיע לבתי המשפט בעתירות בעניינים של מעמד, כי החליט להקנות לעותרים מעמד ארעי, וכי ישוב ויבחן את עניינם בעתיד. מדיניות זו אין לקבל. בדיוק כשם שברור לכל, כי הליך איחוד המשפחות איננו פרוץ ונצחי, כך גם בהליכים להסדרת מעמד שאינם נשענים על בני זוג. במיוחד במקרה ההומניטארי של _____, אשר מצוי בשנה הרביעית של הליך הסדרת מעמדו, ואשר כבר עמד בהליך השיקום ובכל תנאי המשיב, מעל ומעבר לציפיות, כאשר ממילא לא ניתן לגרשו מישראל ובשים לב לנוק הכבד שנגרם לו מהיותו ארעי בעולם – על המשיב לסיים את הליך המבחן.

92. בעת"מ 700/06 (י-ם) דענא נ' מנהל לשכת מנהל האוכלוסין, ביקש המשיב ליתן לילדה חסרת נתינות מעמד ארעי, שיחודש מדי שנה. סגנית הנשיאה, השופטת צור, הורתה למשיב להקנות לעותרת רישיון לישיבת קבע גם משום שהעדר מתווה למעמד של קבע הוא פסול.

לא ניתן לקבל מצב דברים שבו ללוח הזמנים הנוגע לבחינת הבקשה אין כל גבולות, כפי שארע במקרה זה.... בחלוף שלוש שנים בהם היה בידי המשיב לבחון ולבדוק את הבקשה ביסודיות וכאשר אין כל מחלוקת בנוגע לתשתית העובדתית והכנות של בקשת העותרים, אין כל הצדקה להותיר את הקטינה במצב מתמשך של חוסר ודאות. אין מדובר בענין טכני ופורמלי חסר חשיבות וההליכים המתמשכים שארעו במקרה זה בעניינה של הקטינה – גם לאחר הגשת העתירה – מעידים על כך. (ההדגשות שלי – ע.ל. - עת"מ (י-ם) 700/06 דענא נ' נהל לשכת מנ"א בירושלים המזרחית, פסק דינה של כב' ס' הנשיאה השי" צור מיום 7.2.2008).

93. בהליכים המוזכרים מתייחסת כב' השופטת צור לקושי הידוע, שטומנת בחובה התלות במשיב. אכן, כפי שעולה מהמקרה של _____, מעניין דענא ומקרים רבים נוספים – קשה היא הציפייה לתשובת המשיב, אשר יכול שתמשך שנים. בינתיים מצויים אנשים הלוקחים חלק בהליך להסדרת מעמד - במקרים רבים לאורך שנים ארוכות, ללא מעמד וללא זכויות. במקרה של חסרי מעמד, כמו זה שבפנינו, חושפת אותה תלות במשיב את המבקשים להותרתם חסרי מעמד, נטולי, ביטוח בריאות, ללא זכויות.

חובת הרשות לפעול במהירות הראויה

94. על המשיב מוטלת החובה לטפל בעניינו של _____ בהגינות, בסבירות ובמהירות ראויה. כך פסק כבוד השופט ד' לויין בבג"ץ 6300/93 המכון להכשרת טוענות בית הדין נ' השר לענייני דתות ואח', פ"ד מח(4) 441, 451:

על רשות מוסמכת לפעול בסבירות. סבירות משמעה גם עמידה בלוח זמנים סביר.

לעניין זה ראו עוד :

בג"ץ 758/88 קנדל ואח' נ' שר הפנים, פ"ד מו(4) 505; בג"ץ 4174/93 ויאלב נ' שר הפנים (לא פורסם), בסעיף 4 לפסה"ד; בג"ץ 1689/94 הררי ואח' נ' שר הפנים, פ"ד נא(1) 15.

95. חובתו של המשיב לפעול בעניינו של _____ בזריזות ראויה, מעוגנת גם בסעיף 11 לחוק הפרשנות, התשמ"א-1981, הקובע לאמור :

הסמכה או חיוב לעשות דבר, בלי קביעת זמן לעשייתו – משמעם שיש סמכות או חובה לעשותו במהירות הראויה ולחזור לעשותו מזמן לזמן ככל הנדרש לפי הנסיבות.

96. המשיב נוקט סחבת בטיפול בבקשתו של _____ למעמד קבע, היום, 14 שנה לאחר הגשת הבקשה למעמד של קבע, נמנע המשיב משך שנה וארבעה חודשים לענות תשובה עניינית לבקשה.

חוסר סבירות וחוסר הוגנות

97. כך פסק כבוד השופט ברק (כתוארו אז) בבג"ץ 840/79 :

המדינה באמצעות הפועלים בשמה היא נאמן של הציבור, ובידיה הופקד האינטרס הציבורי והנכסים הציבוריים לשם שימוש בהם לטובת הכלל... מעמד מיוחד זה הוא המטיל על המדינה את החובה לפעול בסבירות, ביושר, בטוהר לב ובתום לב. אסור למדינה להפלות, לפעול מתוך שרירות או חוסר תום לב, להימצא במצב של ניגוד עניינים. קיצורו של דבר עליה לפעול בהגינות.

בג"ץ 840/79, מרכז הקבלנים והבונים בישראל נגד ממשלת ישראל, פ"ד ל"ד(3), 729, בעמודים 745-746.

98. בית המשפט פסק כי במסגרת הליכי רכישת מעמד נדרשים המשיב ופקידיו לגלות רגישות ולהימנע מהערמת קשיים, העלולים להפוך "מסע התשה ללא תוחלת" (בג"ץ 7139/02 עבאס-בצה נ' שר הפנים, פ"ד נז(3) 481, 489). בהליכי רכישת מעמד בישראל על המשיבים ופקידיהם לפעול בהתחשבות ובשימת לב :

חשוב לזכור כי כל אחד מהפונים למשיב בבקשת מעמד בישראל הוא עולם ומלואו, וכי כל החלטה המתקבלת בעניינו – על-ידי המשיב או על-ידי רשות אחרת הפועלת מטעמו – עשויה להיות הרת-גורל ובעלת השפעה דרמטית על חייו, כבודו ויתר זכויותיו של הפונה. פועל-יוצא הכרחי מכך הוא, כי לכל בקשה לקבלת מעמד בישראל המונחת לפני המשיב מצווים הוא, וכל הפועלים מטעמו, להתייחס ברגישות ובתשומת לב...

בג"ץ 394/99 מקסימוב נ' משרד הפנים, פ"ד נח(1) 919, 934-935.

99. נזכיר גם, כי המשיבים מחויבים להתחשב בשיקולים הומניטריים בבואם להפעיל את שיקול דעתם. בבג"ץ 794/98 שיח עבדאל קארים עובייד ואח' נ' שר הבטחון, פ"ד נה(5), 769, עמ' 773-774, פסק הנשיא ברק :

מדינת ישראל הינה מדינת חוק; מדינת ישראל היא דמוקרטיה, המכבדת זכויות אדם, והשוקלת בכובד ראש שיקולים הומניטריים. שוקלים אנו

שיקולים אלה, משום שהחמלה וההומניות טבועה באופיינו כמדינה יהודית ודמוקרטית; שוקלים אנו שיקולים אלה, שכן יקר בעינינו כבודו של כל אדם, גם אם הוא נמנה עם אויבינו (השוו בג"ץ 320/80 קוואסמה נ' שר הבטחון, פ"ד לה (3), עמ' 113, 132).

לסיכום

100. _____ נקלע, שלא בטובתו ולא באשמתו, לסיטואציה קשה, והפך בן בלי בית בישראל, בה הוא נרדף ומשולל זכויות יסוד. המשיב נמנע מהסדרת מעמדו בניגוד לדין משך 12 שנה והוא חי, במהלך כל שנותיו ועד לשנת 2006, ללא מספר מזהה וללא מעמד. במצב זה התדרדר _____ לקיום חיים בתנאים בלתי אנושיים.

101. גם היום ממשיך המשיב להתעלם ממצוקתו ומנסיבות חייו המיוחדות של _____, ונמנע מלהכריע בבקשתו. בבואנו לבחון את הדין הישראלי והמשפט הבינלאומי ביחס למחוסרי נתינות וכן את זיקתו של _____ לישראל, את האינטרס האישי שלו ואת האינטרס הציבורי, נמצאנו למדים כי הסדרת מעמדו של _____ בישראל באמצעות מתן רשיון לישיבת קבע הינה הפתרון הסביר והמוסרי היחיד למימוש תכליתם של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, חוק הכניסה לישראל, והתחייבויותיה הבינלאומיות של ישראל. כל פתרון אחר הוא בלתי סביר וטומן בחובו השלכות חברתיות ואנושיות הרות גורל.

הסעדים המבוקשים

102. הגיע העת, בגיל 30, כי _____ ישוייך רשמית וללא תנאי לישראל, המקום היחיד אותו הוא מכיר, בו הוא חי מאז ילדותו. מהמקובץ עולה, כי אין להותיר עוד את _____ ארעי לאין קץ. על המשיב להעניק ל _____ מעמד של קבע, שיבטיח את שיקומו, יציבותו וודאותו בעולם. כן על המשיב לקבוע כי מועד תחילת התושבות יקבע בהתאם לממצאי פסק הדין בעתירה הראשונה – כלומר מאז היה _____ בן 13 שנה.

אשר על כן, בית המשפט הנכבד מתבקש להוציא צו על תנאי כמבוקש בראשית עתירה זו, ולאחר קבלת תשובת המשיב לצו על תנאי, יש להפכו למוחלט ולחייב את המשיב בתשלום הוצאות העותרים ושכ"ט עו"ד.

ירושלים, 13 אוגוסט, 2008

עדי לוסטיגמן, עו"ד

ב"כ העותרים